

ПРАВО СУДДІ НА ПОВАГУ ДО ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ, ПРАВО НА ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ, ПРОФЕСІЙНА РЕПУТАЦІЯ ТА ПРИТЯГНЕННЯ СУДДІ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ СУДУ ЄС

THE RIGHT OF A JUDGE TO RESPECT FOR PRIVATE LIFE, THE RIGHT TO PROTECTION OF PERSONAL DATA, PROFESSIONAL REPUTATION AND BRINGING A JUDGE TO DISCIPLINARY RESPONSIBILITY: LEGAL POSITIONS OF THE COURT OF JUSTICE OF THE EU

Дешко Л.М., д.ю.н., професор,
професор кафедри конституційного права

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ORCID ID: 0000-0001-5720-4459

В статті зазначається, що Україна інтегрується з Європейським Союзом, який відстоює верховенство права і захищає цінності, на яких він заснований, і ця інтеграція відбувається синхронно з судовою реформою, одним з фундаментальних питань якої є незалежність судової влади від інших гілок влади, політики і політиків, безсторонність судді. Для панування верховенства права в Україні, незалежності судової влади функціонування ефективного нормативно-правового та організаційно-правового механізмів притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності є одним з ключових.

Акцентується, що вдосконалюючи вище зазначені механізми держава може втрутитися в конституційне право судді на повагу до приватного життя, право на захист персональних даних. Аналізується досвід Польщі щодо такого втручання та запровадження дисциплінарної відповідальності судді за не надання інформації про членство в неурядових громадських організаціях, політичних партіях до призначення на посаду судді тощо.

Виділяються та аналізуються правові позиції Суду ЄС в справі «Commission v. Pologne» від 5 червня 2023 р.

Встановлено, що держава має досягти балансу між загальним інтересом та правами судді. Обмежуючи право судді на повагу до приватного життя, право на захист персональних даних і застосовуючи дисциплінарну відповідальність якщо суддя не надав вище зазначену інформацію або надав не повну інформацію з вище згаданих питань, держава має переслідувати законну мету. Формулювання змістовне наповнення цієї мети є одним з ключових при оцінці чи дійсно ті цілі, які зазначені в меті, дійсно охоплюються цією метою.

Виділено заходи держави, які Суд ЄС оцінює як недоцільні з метою досягнення законної мети, яка зазначена в відповідному національному законі.

При обмеженні права судді на повагу до приватного життя, право на захист персональних даних і застосовуючи дисциплінарну відповідальність якщо суддя не надав вище зазначену інформацію або надав не повну інформацію з вище згаданих питань, держава має надати оцінку доцільності заходам, які вживаються. Немає презумпції того, що загальний інтерес превалює над конституційними правами судді і будь-яке втручання можна державі здійснювати в права судді, мотивуючи їх загальним інтересом.

Вимога держави до судді надати інформацію про його участь в діяльності неурядових громадських організацій, її розміщення в мережі Інтернет має характер серйозного втручання в право судді на повагу до приватного життя, право на захист його персональних даних і тому таке втручання потребує зважування мети такого втручання з одного боку і загальних та конкретних чинників, з огляду на які заходи приймаються, а з другого боку – особливо серйозних наслідків, які можуть настати для судді. Таке зважування має відповідати критерію збалансованості. Запобігання конфлікту інтересів з боку суддів, підвищення довіри до їх неупередженості не може бути достатнім виправданням для такого значного втручання в права судді.

Ключові слова: верховенство права, цінності ЄС, держава, судова влада, незалежність судової влади, неупередженість судді, дисциплінарна відповідальність судді, право на повагу до приватного життя, право на захист персональних даних, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, інтеграція, ЄС, Суд ЄС, професійна репутация.

The article notes that Ukraine is integrating with the European Union, which upholds the rule of law and protects the values on which it is based, and this integration is taking place synchronously with judicial reform, one of the fundamental issues of which is the independence of the judiciary from other branches of government, politics and politicians, and the impartiality of judges. For the rule of law to prevail in Ukraine, the independence of the judiciary, the functioning of effective regulatory and organizational and legal mechanisms for bringing judges to disciplinary responsibility is one of the key ones.

It is emphasized that by improving the above-mentioned mechanisms, the state can interfere with the constitutional right of a judge to respect for private life and the right to protection of personal data.

The experience of Poland in such intervention and the introduction of disciplinary liability of a judge for failure to provide information on membership in non-governmental public organizations, political parties before appointment to the position of a judge, etc. is analyzed.

The legal positions of the EU Court in the case «Commission v. Pologne» of June 5, 2023 are highlighted and analyzed. It is established that the state must achieve a balance between the general interest and the rights of the judge. By limiting the judge's right to respect for private life, the right to protection of personal data and applying disciplinary liability if the judge did not provide the above-mentioned information or provided incomplete information on the above-mentioned issues, the state must pursue a legitimate goal. The formulation and content of this goal are one of the key factors in assessing whether the goals specified in the goal are really covered by this goal.

State measures that the Court of Justice of the EU assesses as inappropriate in order to achieve a legitimate aim specified in the relevant national law are highlighted.

When restricting a judge's right to respect for private life, the right to protection of personal data and applying disciplinary liability if the judge has not provided the above-mentioned information or has provided incomplete information on the above-mentioned issues, the state must assess the appropriateness of the measures taken. There is no presumption that the general interest prevails over the constitutional rights of a judge and any interference by the state in the rights of a judge can be motivated by the general interest.

The state's requirement for a judge to provide information about his participation in the activities of non-governmental public organizations, its placement on the Internet is of the nature of a serious interference with the judge's right to respect for private life, the right to protection of his personal data, and therefore such interference requires weighing the purpose of such interference on the one hand and the general and specific factors, taking into account which measures are taken, and on the other hand - the particularly serious consequences that may arise for the judge. Such weighing must meet the criterion of balance. Preventing a conflict of interest on the part of judges, increasing confidence in their impartiality cannot be a sufficient justification for such a significant interference with the rights of a judge.

Key words: rule of law, EU values, state, judiciary, independence of the judiciary, impartiality of judges, disciplinary liability of judges, right to respect for private life, right to protection of personal data, restriction of constitutional rights and freedoms of man and citizen, integration, EU, Court of Justice of the EU, professional reputation.

Постановка проблеми. Україна інтегрується з Європейським Союзом, який відстоює верховенство права і захищає цінності, на яких він заснований: демократія, свобода, повага до прав людини. Інтеграція викликає і необхідність продовження судової реформи в Україні, одним з фундаментальних питань якої є незалежність судової влади від інших гілок влади, політики і політиків, очищення судової влади. Для досягнення мети панування верховенства права в Україні, незалежності судової влади функціонування ефективного нормативно-правового та організаційно-правового механізмів притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності є одним з ключових. Попри те, що судді гарантовано право на повагу до приватного життя, право на захист персональних даних, ці права не є абсолютними і суспільний інтерес, національна безпека можуть обумовлювати обмеження цих прав. Також як загальновідомо увага до приватного життя судді є більшою з боку суспільства, чим до приватного життя особи, яка не є суддею, політиком, громадським діячем.

Тим більше буде збільшуватися актуальність питання обмеження права судді на повагу до приватного життя, права на захист персональних даних при деокупації та реінтеграції Автономної Республіки Крим та м. Севастополь, реінтеграції інших окупованих територій України. При цьому обмеження державою вище окреслених прав судді не повинно набувати характер свавілля. Втручання держави в ці права не має порушувати принцип верховенства права.

Досвід Польщі свідчить, що державою були прийняті норми права, які зобов'язали суддів національних судів Польщі повідомляти всю інформацію, яка стосується їхнього членства та діяльності в асоціаціях, некомерційних фондах, членства в політичній партії до їх призначення суддею і така інформація мала бути опублікована. Вразі, якщо суддя не надавав таку інформацію, надавав не в повному обсязі, надавав недостовірну інформацію – до нього застосовувалась дисциплінарна відповідальність. Такі норми були проаналізовані Судом ЄС щодо їх відповідності нормам права ЄС в рішенні «Commission v. Pologne» від 5 червня 2023 р. Цей досвід є доцільним для аналізу в Україні з огляду на реалізацію курсу держави з набуття повноправного членства в ЄС (законодавство України та практика його застосування мають відповідати праву ЄС, а при внесенні змін чи доповнень до законодавства України та практики його застосування має здійснюватись оцінка державою чи сумісні такі зміни з верховенством права, цінностями ЄС). Якщо норми національного права держави-учасниці ЄС суперечать нормам права ЄС – перевагу мають норми права ЄС.

Стан наукової розробки. В юридичній науці питання незалежності судді, незалежності суду, права судді на повагу до приватного життя, права на захист персональних даних, дисциплінарної відповідальності судді, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, захисту судом ЄС цінностей ЄС перебували і перебувають в полі зору науковців різних країн. Водночас, воєнний стан в Україні і реалізація курсу України на набуття повноправного членства в ЄС, необхідність очищення судової влади в Україні, забезпечення незалежності судової влади в Україні, майбутній повесенний розвиток України актуалізують питання які заходи мають бути вжиті в Україні для панування верховенства права, забезпечення незалежності та неупередженості судді та при цьому якою є роль дисциплінарної відповідальності як одного з запобіжників свавілля судді, яке підриває довіру суспільства до судової влади і становить загрозу верховенству права. Вивчення досвіду Польщі, аналіз рішення Суду ЄС у справі «Commission v. Pologne» від 5 червня 2023 р. є доцільним та необхідним і з наукової, і з практичної точки зору.

Мета цієї статті – виявити правові позиції Суду ЄС щодо втручання держави в право судді на повагу до приватного життя судді, право на захист персональних даних.

Виклад основного матеріалу. Як загальновідомо, до того, як стати суддею, громадянин, не перебуваючи на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування, може брати участь в діяльності різних громадських організацій, бути членом тих або інших політичних партій. При проходженні ним конкурсу на посаду судді така інформація не завжди є відомою для громадськості. Більше того, можуть бути випадки, коли кандидат на посаду судді приховує це з різних причин: репутація, політичний вплив тощо. В Польщі було прийнято законодавство, норми якого накладали на суддів зобов'язання повідомляти інформацію, яка стосувалася їхньої діяльності в асоціаціях, некомерційних фондах, а також їх членства в політичній партії, до їх призначення до 29 грудня 1989 року. Така інформація оприлюднювалася. Це означає, що відбулось втручання держави в право судді на повагу до приватного життя, права на захист персональних даних. Відтак, таке втручання, будучи передбачене законом, мало б переслідувати легітимну мету, а вжиті заходи – бути пропорційними відносно цієї мети.

Польща такою легітимною метою вважала «сприяння посиленню права осіб на розгляд їхньої справи судом, що відповідає вимозі неупередженості» [1]. Розглядаючи справу «Commission v. Pologne» Суд ЄС поставив питання перед Польщею: «Чому публікація інформації, що стосується членства судді в політичній партії до його/її призначення та під час виконання ним/нею обов'язків судді до 29 грудня 1989 року, буде такою, що наразі сприятиме посиленню права осіб на розгляд їхньої справи судом, що відповідає вимозі неупередженості?» [1]. На думку Суду ЄС Польща не надала чітких і конкретних пояснень з цього питання і Суд ЄС оцінив ці заходи як такі, що були, насправді, прийняті з метою, зокрема, завдати шкоди професійній репутації відповідних суддів та ставленню фізичних осіб до них [1], а відтак ці заходи є недоцільними з метою досягнення законної мети, заявленої в цій справі [1]. Тобто, формальна мета не відповідала реальній меті.

Таким чином, обмежуючи право судді на повагу до приватного життя, право на захист персональних даних і застосовуючи дисциплінарну відповідальність якщо суддя не надав вище зазначену інформацію або надав не достовірну інформацію з вище згаданих питань, держава має переслідувати законну мету. Формальна мета має відповідати реальній меті. Формулювання, змістовне наповнення цієї мети є одним з ключових при оцінці чи дійсно ті цілі, які зазначені в меті охоплюються цією метою. Наприклад, коли Україна в Законі України «Про очищення влади» зазначила що є метою люстрації, то одна з цілей взагалі не охоплювалась поняттям «люстрація», про що Європейський суд з прав людини зазначив в своїх рішеннях проти України [2; 3]. Для досягнення легітимної мети не можуть застосовуватись заходи, які за своєю суттю можуть лише з певною долею вірогідності сприяти її досягненню, як не можуть застосовуватись і ті, що не підкріплені нічим, окрім припущення щодо можливості її досягнення обраними державою заходами, не можуть заходи мати і характер ілюзорних сподівань, або мати характер суто наміру щодо якого заздалегідь з усією очевидністю з огляду на об'єктивні і суб'єктивні чинники зрозуміло, що його неможливо реалізувати. Не може мета і бути сформульована та тлумачитись таким чином, щоб на практиці завдати шкоду професійній репутації відповідних суддів та ставленню до суддів суспільства в цілому і окремих носіїв конституційного права на справедливого судовий розгляд. Так само не можуть вживатись такі заходи, які не пропорційні легітимній меті, не охоплюються нею. Подібні заходи Суд ЄС оцінює як недоцільні з метою досягнення законної мети, яка зазначена в відповідному законі.

Таким чином, при обмеженні права судді на повагу до приватного життя, права на захист персональних даних

і застосовуючи дисциплінарну відповідальність якщо суддя не надав вище зазначену інформацію або надав не повну інформацію з вище згаданих питань, держава має надати оцінку доцільності заходами, які вживаються.

Ще одне питання, яке було піднято в згаданому вище рішенні Суду ЄС, стосувалося періоду часу, щодо якого суддя мав подавати інформацію: минуле членство в громадських організаціях чи політичній партії/партіях (коли він ще не був суддею); поточне членство в громадських організаціях? Суд ЄС зазначив, що апriorі не можна виключати, що факт розміщення такої інформації в Інтернеті може сприяти виявленню можливих конфліктів інтересів, які можуть вплинути на неупереджене виконання суддями своїх обов'язків при розгляді окремих справ, оскільки така прозорість може, крім того, сприяти, в більш загальному плані, зміцненню довіри осіб до цієї неупередженості та справедливості [1]. Водночас, дослідивши законодавство Польщі, Суд ЄС акцентував увагу на тому, що відповідні персональні дані стосуються, зокрема, періодів, що передують даті, з якої суддя зобов'язаний зробити необхідну заяву [1], а також що відсутнє часове обмеження стосовно попередніх відповідних періодів [1]. Тобто, законом держави може бути передбачено оприлюднення даних щодо членства судді в громадських організаціях за період, який охоплює період до його вступу на посаду судді та період після його вступу на посаду судді (якщо національним законодавством дозволено судді бути членом асоціації тощо), але в законі має бути встановлено період часу, за який необхідно надати таку інформацію, і такий захід (надання суддею інформації та її оприлюднення) має бути зумовлений необхідністю для цілей сприяння посилення права осіб на розгляд їхньої справи саме незалежним неупередженим судом (тобто має досягатися вимога неупередженості судді).

Також Суд ЄС зазначив, що держава, застосовуючи такий захід, як збирання інформації про участь судді в діяльності громадських організацій, політичних партій, та оприлюднення такої інформації, має досягати балансу між метою загального інтересу та правом судді на повагу до приватного життя, права на захист його персональних даних [1]. Тобто, немає презумпції того, що загальний

інтерес превалює над конституційними правами судді і державі можна здійснювати будь-яке втручання в права судді, мотивуючи їх загальним інтересом. Держава має досягти балансу між загальним інтересом та правами судді. Розміщення персональних даних судді в мережі Інтернет (членство судді в неурядових громадських організаціях, політичних партіях до призначення на посаду судді, після призначення на посаду судді (якщо таке членство дозволяється національним законодавством) є потенційно значним втручанням в основні права людини, що гарантуються ст.7 та ст. 8(1) Хартії [4].

На думку Суду ЄС розміщення в Інтернеті інформації про суддю, залежно від об'єкта відповідних асоціацій або некомерційних організацій, може розкрити інформацію про певні чутливі аспекти приватного життя відповідних суддів, зокрема їхні релігійні або філософські переконання [1], а обробка відповідних персональних даних призводить до того, що ці дані стають вільно доступними в Інтернеті для широкої громадськості і, отже, для потенційно необмеженої кількості осіб [1]. В конкретному контексті, в якому були прийняті відповідні заходи в Польщі, розміщення цих даних в Інтернеті може на переконання Суду ЄС піддати відповідних суддів ризику невинуватого стигматизації, невинуватого впливаючи на сприйняття цих суддів окремими особами та громадськістю в цілому, а також ризику того, що це перешкоджатиме їх кар'єрному зростанню [1].

Висновки. Вимога держави до судді надати інформацію про його участь в діяльності неурядових громадських організацій, її розміщення в мережі Інтернет має характер серйозного втручання в право судді на повагу до приватного життя, право на захист його персональних даних. Таке втручання потребує з одного боку зважування мети втручання і загальних та конкретних чинників, з огляду на які заходи приймаються (в тому числі – притягнення судді до дисциплінарної відповідальності), а з другого боку – особливо серйозних наслідків, які можуть настати для судді. Таке зважування має відповідати критерію збалансованості. Запобігання конфлікту інтересів з боку суддів, підвищення довіри до їх неупередженості не може бути достатнім виправданням для такого значного втручання в права судді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рішення Суду ЄС у справі «Commission v. Pologne» від 5 червня 2023 р. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62021CJ0204>.
2. Про очищення влади: Закон України від 16 вересня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18>.
3. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Денісов проти України» від 25 вересня 2018 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c96#Text.
4. Хартія основних прав Європейського Союзу. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU00303>.